

# TENEN

27. årgang nr. 2 – november 2016



JOANA VASCONCELOS: VALKYRIE RÅN – OTTE ETAGER HØJ TEKSTILINSTALLATION I ARoS - SE SIDE 3

## Indhold:

|                                                |         |
|------------------------------------------------|---------|
| Håndarbejde er overlevelse! . . . . .          | side 3  |
| I Barcelona med TENEN . . . . .                | side 5  |
| Boganmeldelser . . . . .                       | side 19 |
| Telefonliste for TENENs bestyrelse mv. . . . . | side 23 |
| Bagsiden – Sagnet om kniplingen . . . . .      | side 24 |

**TENENs medlemmer ønskes en god jul og et godt nyt år**

Brug TENENs publikationer som gaver.



*QR-koden henviser til dette bladnummers side på internettet*

### **TENEN** Dansk Tekstilhistorisk Forening

Formand: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55

Næstformand: Lone de Hemmer Egeberg, Teglgården 66 st.th, 3460 Birkerød,  
telefon 45 81 05 05

Kasserer: Bent Bille, Søndergade 66, 5620 Glamsbjerg, telefon 64 72 15 65

REG.NR. 1551 GIROKONTO 143 01 30 • SWIFT-BIC: DABADKKK IBAN: DK23 3000 0001 4301 30

Medlemsskab tegnes hos kassereren. I 2016/2017 er prisen pr. år 250 kr.

Husstandsmedlemsskab koster 300 kr. Betaling forud med frist 1. juli.

Medlemmer får tilsendt tidsskriftet TENEN.

**TENEN** – Danish Society for Textile History – Verein für Dänische Textilgeschichte

### Tidsskriftet **TENEN**

Redaktion: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55,

ePost [silke-annet@silke-annet.dk](mailto:silke-annet@silke-annet.dk) • Vibeke og Frits Lilbæk, telefon 26 60 28 40,

ePost [vofl3450@gmail.com](mailto:vofl3450@gmail.com)

Sats og billedbehandling: Frits Lilbæk • Digitaltryk: VesterKopi • ISSN: 0906-9526

Copyright © TENEN og forfatterne • 27.11.2016

TENEN udkommer fire gange om året – sidst i månederne august, november, februar og maj. Deadline for redaktionelt stof er seks uger for eller efter aftale med redaktionen.

Artikler og indlæg sendes til redaktionen

fx med ePost – eller evt. maskinskrevet med brevpost. Tekst og illustrationer adskilt.

Annoncepriser: 1/1 side: 525 kr. 1/2 side: 300 kr. 1/4 side: 185 kr. 1/8 side: 135 kr.

Ældre numre af TENEN kan købes ved henvendelse til foreningens kasserer

– så længe lager haves. Prisen er 65 kr.

Ændring af sendeadresse meddeles til kassereren.

Internet: <http://www.tenen-dk.tk>

## HÅNDARBEJDE ER OVERLEVELSE!

af: Pernille Taagaard Dinesen,  
museumsinspektør ARoS

Jeg har en god veninde, som altid kommer med sin mand til mine ferniseringer på ARoS. Da jeg i skrivende stund har 8 års erfaring på bagen, er det en lind strøm af projekter, som mine trofaste venner har bakket op om. Da jeg i oktober måned åbnede særudstillingen *Textures of Life* med portugisiske Joana Vasconcelos, troppede min veninde dog alene op: Henrik synes ikke lige, at det lød som noget for ham med alt det strik, stof og hækling, lød det. Jeg smilede for mig selv og tænkte, at Vasconcelos i den grad har fat i noget, når hun postulerer, at tekstiler og håndarbejde behøver samme all round anerkendelse som materialer som bronze, stål og maleri.

Joana Vasconcelos (1971-) bor og arbejder i Lissabon. På trods af sin relativt unge alder har hun en imponerende international udstillingsaktivitet bag sig, som indbefatter, at hun som den tredje kunstner



i verdenshistorien - og den første og så vidt eneste kvinde nogensinde - udstillede i de historiske rum på Château de Versailles i Frankrig i 2012. Og det er med god grund, at hun får denne opmærksomhed. Vasconcelos' kunstværker er nemlig ikke alene overdådigt smukke og særdeles fascinerende, også den kreative skabelsesproces i det portugisiske atelier er i sin helt egen kategori. Her betoner Vasconcelos og hendes 50 fuldtidsansatte eksperter håndarbejdet og arbejder tæt sammen om skabelsen af de enorme kunstinstitutioner. Fortidens uddøende håndværkstraditioner indenfor hækling, broderi, perledekoration og fabrikation af frynser, kvaster og pomponer udgør omdrejningspunktet i et stort fælles projekt,

hvor den enkeltes fagkundskab fører til en synergieffekt. Den kollektive indsats er ikke alene nødvendig for et bjergtagende resultat. Fællesskabet er et nøgleord for Vasconcelos, som understreger, at vi kun ved at åbne op for hinandens kompetencer og forskelligheder kan æn-



dre på den kolde og egocentriske verden, som vi lever i.

Hovedværket på Vasconcelos' udstilling *Textures of Life* er den 50 meter lange og 8 etager høje tekstil-installation med titlen *Valkyrie Rán*. Det håndfremstillede kunstværk er inspireret af den nordiske mytologi med valkyrierne, som fløj over slagmarkerne og udpegede, hvilke krigere der skulle falde i kamp. I *Valkyrie*-serien arbejder Vasconcelos ikke alene med idéen om kvindelig skønhed og styrke – hun beretter også om kvinders rettigheder og position i samfundet i fortiden såvel som i nutiden. Tidligere var håndarbejde uløseligt forbundet med fe-



mininitet. I mangel på anerkendelse i offentligheden fandt kvinder et talerør i de hjemlige sysler. Håndarbejdet udgjorde et sprog, som fik stor indflydelse på samfundsstrukturen. Vasconcelos kombinerer det historiske tilbageblik med et kritisk blik på samtiden, hvor fordybelse og tidsinvestering i vores omgivelser ofte er overskygget af maskinel fremstilling. Ifølge Vasconcelos bør tradition og fornyelse gå hånd i hånd som eksemplificeret i skabelsen af *Valkyrie Rán*, hvor håndarbejde

de og moderne teknologi – værkets lydside og lysdesign – er fælles redskaber i et integreret udtryk.

Så håndarbejde er altså langt mere end bare "strikt, stof og hækling", som min venindes mand udtrykker det. Håndarbejde er et sprog, som ikke blot afslører noget om tidens tendenser, om kvinders plads i samfundet førhen og nu, men også taler om basal overlevelse. I udstillingens tilhørende katalog udtrykker Vasconcelos det således: Min fascination af håndarbejde bunder i det faktum, at det er noget, man selv kan lave, og mennesket har udviklet og skabt det utroligste gennem tiden. For at overleve er det vigtigt at kun-

ne være sig selv i en ellers meget fremmedgørende verden. Når man står over for alle mulige trusler, det være sig terrorangreb, klimaproblemer eller krige, må man kunne have tillid til sig selv, kunne stole på sig selv. Håndarbejde betyder rent faktisk overlevelse. Hvis man kan hække eller strikke, kan man holde varmen, eller man kan fiske – man kan grundlæggende overleve.

Og med udsagnet om overlevelse in mente bliver "det der strikt, stof og hækling" pludselig særdeles relevant. Ikke kun for os, som i forvejen var dedikeret til håndarbejde, men for os allesammen.

*Textures of Life* kan opleves på AROS, Aarhus Kunstmuseum frem til 19. februar 2017.

*Fotos: Luís Vasconcelos/Unidade Infinita Projectos. De er stillet til rådighed af AROS – [www.aros.dk](http://www.aros.dk).*

*Se også billedet på bladets forside.*

## I Barcelona med TENEN



**Tirsdag formiddag:** Turens første aftale var hos kunstneren og designeren Cynthia Fusillo, der har boet i byen i 14 år; men som kommer fra New York. Hun har atelier i en central gammel lejlighed sammen med to andre kunstnere.

Cynthia arbejder for tiden i papir, som hun former og dekorerer som om det drejede sig om tekstile effekter. Dekorationer er bla. genbrug fra park og vej samt daglig husholdning. Hun skriver også lange sætninger spejlvendt på sin kunst. Hun har tidligere dekoreret for IKEA og for nylig udstillet på det nye Desseny Museum.

Lejligheden er bygget med højt til loftet og virker mørk på os; men



det er af hensyn til kølighed i varme sommerperioder. Den har et præg af slut-1800-tal, hvor den blev bygget, fx var der stadigvæk et støbejerns komfur i køkkenet.

Cynthia havde set frem til vores besøg og havde forberedt en længere fortælling, ligesom hun havde været hos bageren for at indkøbe et lille bjerg af småkager. / FL



## *Tirsdag eftermiddag:* Museu del Disseny de Barcelona



Det store gamle, berømte tekstilmuseum midt i Barcelona lukkede for snart 10 år siden og har været stærkt savnet. Bystyret besluttede imidlertid at slå fire museer sammen i en helt ny bygning:

Museu de les Arts Decoratives, Museu de Ceràmica, Museu Tèxtil i d'Indumentària og Gabinet de les Arts Gràfiques. Ideen har været at bringe de fire institutioner i samspil og åbne dem op for et større publikum.

Industriel design er føjet til de gamle samlinger af kunsthåndværk, og den historiske tekstilsamling er ført op til i dag med moderne kreati-  
oner. Museet består i høj grad af store samleres donationer, ligesom modeskabere har foræret deres kjoler. Det resulterer i mange fremhævede highlights, fint konserveret og præsenteret, men mindre interessant for helheden og overblikket.

*Placa de les Glòries Catalanes er under gennemgribende fornyelse. Bygningerne rundt om er revet ned. I midten af billedet er et kontorhus. Designmuseet til højre er helt nyt.*

Samtidig har opgaven været at trække mange unge ind ved hjælp af meget pædagogiske udstillinger, der egner sig til rundture for skoleklasser. Det kan forekomme os lidt kedeligt, men det er tydeligvis det, der er blevet givet penge til. Samlingerne er rige og storslåede, og man kan også vælge blot at nyde det, man får at se.

Der er et helt moderne bibliotek med dokumentationsafdeling.

*Lone de Hemmer Egeberg*



*Onsdag formiddag:* Besøg på stoftrykmuseet Museu de l'Estampació i byen Premià de Mar nordøst for Barcelona



Først så vi afdelingen for arkæologiske fund i området fra før romertiden. Der var vinbeholdere lavet af ler. Et fotografi af et udgravet romersk badehus.

Trykte tekstiler kommer fra østen. I det 17. århundrede startede indførslen af bomuld, meget af importen til Europa gik gennem Katalonien, Barcelona området.

Det gav mulighed for en stor tekstil industri blandt andet stoftryk. Fabrikken fungerede til 1970-erne.

Vi så gamle træ-stoftrykklodser, der var vist stofstykker med færdigt og påbegyndt mønster. Sikken en akkurateesse.

Senere blev klodserne til plader og motivet blev formet i metal og sat på træpladerne. Der skal laves en plade for hver farve i mønstret. Træpladerne blev til metalpla-

der. Metalpladerne blev til metalrør. Maskiner overtog håndtrykningen. Men der skulle stadig laves en rulle for hver farve i trykket, og akkuratessen var stadig meget vigtig.

Der blev også vist litografisk tryk, det ligner silketryk.

Til begge metoder tegnes motivet og farvelægges. Derefter tegnes formerne for den enkelte farve op og overføres til metalplader eller litografiske net. En farve en trykning - ti farver ti gange tryk oven på hinanden.

Museet havde to store trykmaskiner



udstillet, en til trykruller og en til litografisk tryk.

Eksempler på de stoffer virksomheden havde fremstillet, var hængt op i lokalet.

Stofferne hang fra loftet i store cirkler, nærmest som krinolinekjoler.

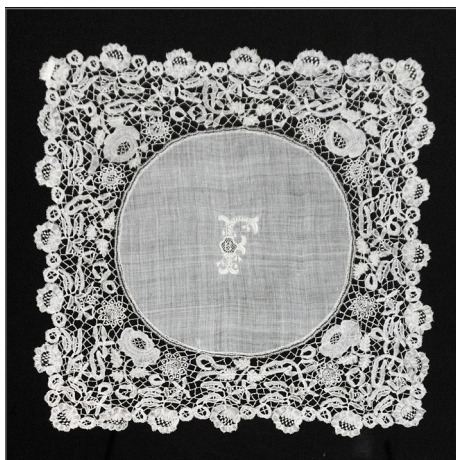
*Susanne Rundqvist*



*Onsdag eftermiddag:* Museu Marés de la Punta – kniplingsmuseum

Efter en meget smuk togtur videre langs kysten nord for Barcelona når vi i god tid inden det aftalte besøg den lille idylliske by Arenys de Mar. Ventetiden inden rundvisningen benyttede en del af gruppen til at spise frokost på en af de mange restauranter, som over alt ligger som perler på en snor. Andre syntes det kunne være spændende at gå på kagejagt og faldt derfor ind på et konditori, som hed La Pastellería Danés (det danske konditori), hvor der omhyggeligt blev udvalgt kager, dels til at spise på stedet og dels til at tage med hjem til deling under hver aftens obligatoriske evalueringsmøde. Da der stadig var tid til overs benyttede vi lejligheden til at spadserere en tur ad en smal og smuk gade. Vi opdagede, at der ved næsten hver indgang var placeret en flise bemalet med håndværkermotiver og vi fotograferede ivrigt dem alle.

På museet blev vi modtaget af en meget entusiastisk rundviser, der



kunne fortælle, at museet havde til huse i byens gamle hospitalsbygning fra 1600-tallet. Dog var museet først åbnet i bygningen en gang i 1980-erne. Tyngdepunkterne ligger på:

- Kniplingeproduktionen, som siden slutningen af det 16. årh. har været meget betydningsfuld i dette område. Man koncentrerer sig





mest om pindekniplingen, men man udstiller også syede kniplinger og fileringer. Kniplingerne fra Arenys de Mar minder stort set om Chantillykniplingerne, og de er hovedsageligt knipt i bomulds- eller silketråd.

- Samlingen, som bygger på mange donationer fra store samlere. En af de mest kendte var danserinden Carmen Tortola (1882-1955), som man har sammenlignet med tidens mere kendte danserinder

Isadora Duncan og Anna Paulova.

Kniplingefabrikationen foregik på samme måde som i Tønder, dvs. kniplersker, der arbejdede i hjemmet med mønstre og tråd udleveret af fabrikanten. Dog var det her mit indtryk, at fabrikationen i storhedstiden blev domineret af en stærk familie ved navn Castell. I dag er produktionen ikke længere lønsom, men ifølge vor entusiastiske rundviser er der i dag flere og flere, der knipler som hobby.

Ud over den faste udstilling vises der også særudstillinger. Denne sommers hed "Dressed for the Occasion", og her vises dragter med kniplinger fra vugge til grav.

*Lis Slottved*



*Moder, brødre og fætter Castell i en opstilling, som demonstrerer fremstilling af nye kniplingsmønstre.*

*Torsdag formiddag:* Besøg hos Theresa Rosa, som har en butik for sine egne vævede produkter og i samme stærkt udnyttede lokale har en væveskole.



Theresa var selv optaget af en udstilling i Cordoba, men vi blev modtaget og fik en meget fin orientering af Olga, hendes samarbejdspartner. Bent klarede oversættelsen fint.

Det lille lokale var indrettet i et højloftet rum med 8 til 10 væve, dels i stuen og dels på en forhøjning som en indskudt hemsagtig etage.

Her kom folk, der gerne ville lære at væve og tilegne sig de forskellige teknikker på tilrettelagte kurser. Men også vævere, der fik tildelt deres egen væv, hvor de kunne færdiggøre et produkt. De kunne komme en eller to gange om ugen efter en individuelt tilrettelagt plan og vejledning. Vævenes arbejder afslørede, at nogle arbejdede med ret komplicerede teknikker som dobbeltvævning og billedvævning. Vi bemærkede, hvor meget den katalonske historie betyder, også i valget af kursisternes motiver. Der anvendes alle materialer.

Væveskolen er godt besøgt, og der er venteliste. Det var meget lærerigt og interessant at iagttage, hvordan to dygtige vævere og "håndar-

bejdsfolk" videregav deres viden og kundskaber til andre.

Theresa og Olga væver tørklæder og "smykker" til salg. Det er af høj kvalitet og med smukke farvesammensætninger. Theresa arbejder også med filtnings og farvning, hvilket sås i silketørklæderne og enkelte fildede ting.

Det kan dog nok ikke være det finansielle udbytte, der frister. Olga gav udtryk for, at butikken er en lille del af konceptet.



En del fra vores gruppe købte tørklæder og "halssmykker".

Deltagerne måtte selvfølgelig have lært, hvordan halssmykket blev lavet: Musetrapper, som hele tiden drejedes til trekanter. Hvor mange har mon et sådant smykke ved næste medlemstræf?

*Lis Brandt*

*Torsdag eftermiddag* gik vi til Massana designskolen i den gamle fine hospitalsbygning 100 meter fra vort hotel. Det middelalderlige sygehus er et stort kompleks med en meget smuk gård. Her mødtes vi med Francesca.



Carla, som viste rundt i bygningen, hvor der var forskellige grupper til undervisning. I et rum midt i det hele var der forskellige materialer til at male med. Der holdes hvert år kursus vedr. gyldne farver. Så gik vi ind i biblioteket, hvor der var

På designskolen undervises mere end 1000 elever. Vi var oppe i undervisningslokale med væve, som bruges meget til undervisning.

Tekstilprogrammet er en del af uddannelsen foruden grafisk design, keramik og billedkunst. Francesca viser os forskellige materialer som grundlag for farver. Vi ser eksempler, der er fremstillet af forskellige materialer og farver. Desuden så vi stoffer i forskellige mønstre og materialer til fx hængekøjer.

Francesca skulle undervise, derfor overlod hun resten af tiden til

mange bøger om mange forskellige slags kunst og kunsthistorie. Vi satte os ved et bord og Carla fortalte om sin egen baggrund for at vælge kunst. Hun kan lide at bruge sine hænder. Carla har været i Aarhus og Aalborg samt i Paris. Carla kan lide at lave installationer, og hun har eget atelier.

I TENEN 27. årgang nr. 1 er Carla præsenteret i en artikel. Vi takker Francesca og Carla for en spændende historie og deres viden.

*Ulla Carstensen*



*Fredag formiddag:* Besøg på museet for moderne gobelinkunst i Sant Cugat

Vi tog fredag morgen toget op i mere bakket/højlands terræn efter dagene langs kysten. Her findes det eneste tapestry/gobelinkunstmuseum i Katalonien, og det afspejler en meget stærk aktivitet i området fra 1950-90. Casa Aymat er det eneste eksempel, vi finder i Katalonien for tekstilkunst og gobelin fra det 20. århundrede til i dag.

Der har været tæppe- og tapestry/gobelinfabrik i området i hele det 20. århundrede, og der blev vævet på traditionel vis frem til 1950



i Casa Aymat, hvor museet også ligger - i den daværende administrationsbygning. Fabrikken hvor der blev knyttet tæpper af kvinder og vævet gobeliner af mænd findes vist kun i udstillingens billedserier. Selvom Katalonien ikke har en tekstilkunst og gobelinhistorie som resten af Spanien eller Frankrig, blev de frontløbere for den internationale gobelintrend i det 20. århundrede

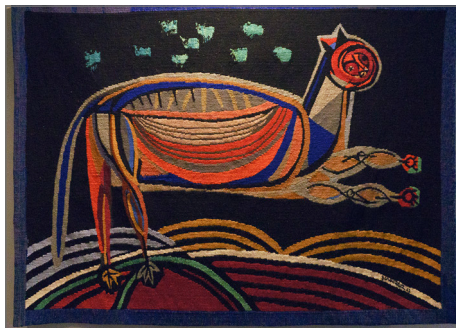


sammen med Frankrig, ex-Jugoslavien og Polen.

Den eksperimenterende og nye gobelinkunstform fra Aymat fabrikken kan man stadig se eksempler på fx i Barcelonas rådhus.

Tomas Aymat var det store fabrikantnavn her og eksponent for novecento bevægelsen og Casa Aymat. Museet viser traditionen fra middelaldervævninger til i dag med vægten på modernismo, art deco, symbolisme og det neogotiske.

Aymat startede sin aktivitet inde i Barcelona i Gracia området og rykkede så op i et billigere produktionsområde væk fra byen, hvor der blev produceret meget vin og hvor sygdom i planterne gjorde, at der var billigt land at købe.



Jean Lurcat og den franske gobelintradition var til stor inspiration og velrepræsenteret på museet. Vi ser eksempler på samarbejder mellem de store malere som Miro, Picasso og Tapes og væverne i St Augat, især Royo og Grau-Garriga. Andre navne var Guinovart, Casamada, Tharatts etc.

Fra 1955 og frem blev der lavet 217 gobeliner af 40 forskellige vævere i St. Cugat. Samarbejdet mellem Royo og Miro var især frugtbart og langvarigt.

Grau-Garriga var meget velrepræsenteret i kraft af sin status som leder af den katalanske gobelinkunstskele med sine mangeartede hampe vævninger og store christoagtige tekstilinstallationer, og udover en hel sal med hans arbejder er der vist en fin lille særudstilling for ham, der viser kartonarbejdet som grundlaget for væveprocessen og fortolkningen af dem i farve og fibermaterialer. Han var også leder på fabrikken en overgang.

Aurelia Munoz var en anden fint repræsenteret fornyer. Hun udstillede på Designmuseum Danmark i 1980-erne. Vi havde den glæde at blive vist rundt af hendes datter Silvia Ventosa, tekstilkurator på det nye designmuseum i Barcelona, som vi besøgte tirsdag - se side 6.

Der blev også vist eksempler på de revolutionerende tekstilkunstnere, som Magdalena Abackanowitz,

Maria Teresa Codina, og Jacoda Buic og mange andre der udstillede på den revolutionerende lausanne biennale med voluminøse installationer i mangeartede materialer i modsætning til den klassiske uldgobelin.

Vi mødte lederen af museet og fik fint materiale med hjem og opfordrede de lokale til at komme til København og se vores historiske og nutidige gobeliner og fine moderne gobelintradition med TENENs medlem Ulrikka Mokdad, Berthe Forchhammer og den udstillingsaktuelle Charlotte Schrøder, som vi havde katalog med til museet fra.



Kloster og kirke med mosaikker og hyggelig stemning gjorde byen til et besøg værd på mange måder ...

*Susanne Lervad*



**Hanne Frøsig Dalgaard:**  
*Luksusforordninger*



Bestilles hos  
foreningens formand,  
Annet Laursen Skjelsager,  
[silke-annet@silke-annet.dk](mailto:silke-annet@silke-annet.dk)  
44 95 05 55.

*Fredag eftermiddag:* Besøg i Lola Martis væveværksted. Lola er tidligere elev hos Francesca.



*Værkstedets produktion er ganske alsidig og er et forsøg på at få en lille butik til at løbe rundt med hjælp fra moderen.*



*Lørdag* var turistdag – helt uden tekstiler. I stedet besøgte vi Gaudís pragtfulde kirke la Sagrada Familia

Vores guide fortalte på smukt engelsk gennem en lettere skrattende mikrofon om kirken:

Kirken er både en kirke og et monument. Den bliver bygget på frivillige bidrag, bla. billetindtægterne, og den besøges dagligt af 10 000 turister. Kirken er – som navnet siger – dedikeret Den hellige Familie – og blev indviet af pave Benedikt XVI i 2010.

Byggeriet blev startet i 1882 af arkitekten Francisco del Villar som planlagde en kirke i nygotisk stil. Gaudí overtog halvandet år senere. Han afsluttede den påbegyndte apsis som projekteret, men ændrede derefter projektet i en mere Gaudí'sk stil. Han brugte resten af sit liv på byggeriet af kirken. Byggeriet gik i stå under den spanske borgerkrig, men færdiggøres nu efter Gaudí's tegninger og modeller og forventes at være færdig i 2026 – 100 år efter Gaudí's død.

Kirken har fire tårne ved hver facade – i alt tolv for disciplene, fire tårne centralt for evangelisterne og endelig centertårnet dedikeret til Jesus.

Vi startede ved Fødselsfacaden

mod sydøst dedikeret til Jesu fødsel, der viser begivenheder i den hellige families liv og afspejler liv generelt med over 1000 dyr og planter. Bronze-døren, lavet af den japanske kunstner Etsuro Sotoo, er dekoreret med blade og insekter. De to palmetræer ved siderne af indgangen står på hver sin skildpadde – symbol på

langt liv og stabilitet, naturligvis en havskildpadde mod havet og en landskildpadde mod land.

I kirkens indre er der en "skov" med i alt 56 søjler af sandsten, granit, basalt og rød porfyr. Søjlerne er dobbelt snoede – Gaudí's opfindelse: tværsnittet af grundfladen er polygoner med hhv. 6, 8, 10 og 12 kanter. Disse tværsnit drejes op ad søjlen – begge veje rundt, antallet af kanter stiger hver gang

de to figurer er halvt rundt og danner en ny regelmæssigt polygon så søjlerne øverst oppe nærmer sig en perfekt cirkel. Herover forgrener søjlerne sig så de minder om træer.

Passions-facaden mod nordvest er dekoreret med skulpturer af Joseph Maria Subirach. Skulpturerne er i en helt anden barsk stil end fødselsfacaden med skarptskårne figu-





rer – og helt uden dyr eller planter. De illustrerer Jesu lidelser og død, fra palmesøndag over den sidste nadver til korsfæstelsen og den tomme grav.

Endelig så vi museet i krypten

med Gaudís modeller, bla. en model med sandposer til at vise belastningen og derved bestemme den mest stabile form på buer og hvælvinger.

*Else Høbye*

*Søndag* – den sidste hele dag – tog vi toget en god time nordpå fra Barcelona – altså lidt ind i landet! Det var dejligt igen at se landskabet ændre sig – denne gang til et mere bjergrigt område. Målet var Museu Episcopal de Vic.



Det episkopale Museum blev åbnet i 1891. I 125 år har det formået at bevare, undersøge, udstille og offentliggøre tingenes baggrund og den exceptionelle værdi. I 2002 fik museet den nye bygning, vi besøgte. Det var skønt at se en bygning, der er fremstillet til formålet, og hvor lys og luft tilsyneladende fungerede.

En meget engelsk-veltalende ung mand, skulle være vores guide, og som Bent på forhånd havde meddelt os, var det kirkekunst generelt, der interesserede ham, men vi fik da bestemt også tekstilerne at se, selv om han ikke vidste ret meget om dem!

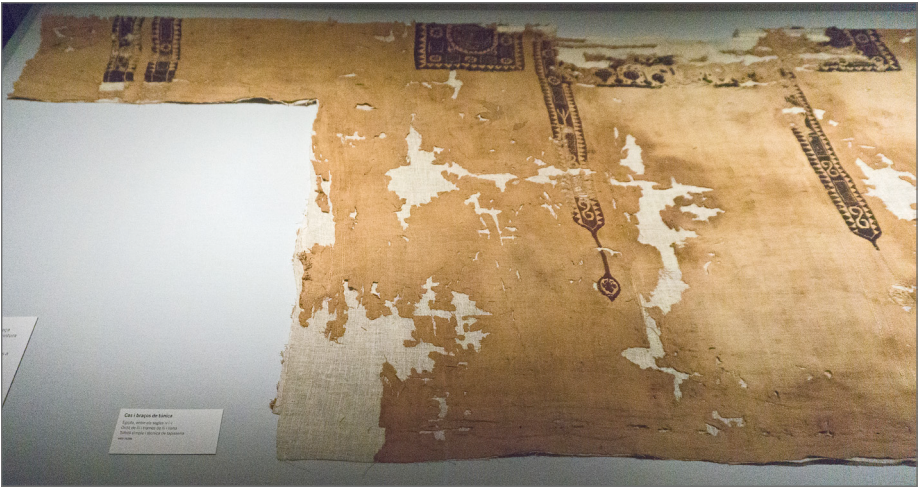
Det var en meget omfattende udstilling med ca. 29.000 genstande. Der var mange malerier på træ fra det 14. – 16. århundrede. Der var

træfigurer med plads til relikvier på bagsiden – måske figurer, der har siddet øverst på altertavlen. Og der var mange figurer med tøj i tidens stil. Op gennem tiderne skiftedes materialerne ud, ansigterne skiftede udseende og tøjet ændrede stil.

Mange malerier bar lokale portrætter, eller det var folk, der ønskede at vise deres stand.

I tekstilrummet – sal 17 – så vi museets ældste klenodie, der er en tunika fra det 4. – 5. århundrede. Mange dele af tunikaen er fragmenter, og på det tilhørende skilt på katalansk står der bare, at tunikaen er dekoreret. Ser man nærmere efter, er der synlige spor der, hvor dele af udsmykningen mangler, så måske har det været påsyet eller vævet ind. Belysningen var meget dunkel.





Et stort rødt silketæppe er et andet af museets klenodier. Det vides ikke, om det kommer fra det sydlige Spanien, eller måske er det fra Orienten. En af gisningerne går ud på, at det er et antependium fra starten af det 12. århundrede. Original titel: *Frontal de la altar llamado "Pano de las Brujas"*.

Af andre tekstiler så vi et meget stort gammelt vægtæppe vævet i gobelinteknik fra Flanderen. Desuden var der en pæn samling af messehagler og bispekåber af den halvrunde type.

Via følgende internet henvisning kan man selv "gå rundt" i det flotte museum: <http://www.museuepiscopalvic.com/ca/colleccions/tourvirtual>

En skøn dag blev afsluttet med fælles tapas på det lokale torv lige ved siden af.

VJ



*TENENs tekstile studietur til Barcelona* fandt sted i slutningen af oktober 2016. Deltagerne skulle selv sørge for at komme til byen; medens overnatning og alle besøg var arrangeret på forhånd. Vejret var med os – vi oplevede en sommerperiode typisk med 23 °C og sol.

Turens program med alle besøg og togture var omhyggeligt gennemtænkt og afprøvet gennem et par år af Bent Bille, der tidligere har haft familie i byen.

Deltagerne er Bent en stor tak skyldig !



En morgen, hvor vi senere skulle med toget, var Bent gået hen på stationen og havde købt billetter til alle. I Katalonien er det åbenbart børnelærdom, at billetter skal bruges inden to timer – det står hverken på automat, billet eller skiltet på stationen, så da vi troppede op for at gå til toget da kom kun to indenfor medens resten blev afvist. Lis og Gunnar midt i billedet tager afsked med hinanden medens resten af gruppen vandrer hvileløst rundt udenfor. Vagterne til venstre tager det helt roligt: Turister !! Hvorefter de skaffede nye billetter, så vi kunne nå vores planlagte togafgang.



#### Boganmeldelse:

Anne Lognvik: *Tradisjonen tru – Om folkedraktgranskar Aagot Noss*. Novus Forlag, Oslo 2016. Indbundet. 24,5x17,5 cm. 230 sider illustreret i sort/hvid og farver. ISBN 978-82-7099-824-1. Vejledende pris 295 Nkr.

Så kom bogen om Aagot Noss! Denne folkedragtsforsker af særlig klasse har vi fulgt igennem TENEN: som vores guide i Nordmandsdalen og i hendes række af værker om norske folkedragter. Men i Tradisjonen tru møder vi Aagot ikke bare

*Aagot som konfirmant.  
Ho var den einaste som  
badde bunad.  
Foto: Sigvat Tveito.*



selv som en stærk og usædvanlig kvinde, men også skildret på baggrund af de vanskelige vilkår, der måtte præge tilværelsen i Norge for en pige født i 1924 og opvokset i en

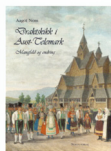
bondefamilie. Tiden og omgivelserne var så meget anderledes, end vi med nutidens danske øjne kan forestille os. Efter moderens død kort efter fødslen blev Aagot sat i pleje hos morforældrene sammen med sin ni år ældre søster. Hun kom til at leve med i alle opgaverne på gården, men synes altid at have skilt sig ud fra de andre børn omkring, i skolen god til norsk og de boglige fag, og var ikke interesseret i håndarbejde, som ellers var almindeligt for bondepiger. Ved konfirmationen var Aagot den eneste i hallingbunad,

hun var ikke særlig glad for den, for samfundet Aal var siden 1907 ved at blive stationsby med nye vaner, og de andre piger havde lang hvid kjole. Men det blev denne dragt, Aagot kom til at bære livet igennem til højtider og store fester, og det er den, vi har oplevet hende med. Heldigt blev det, at der i hjemmet var midler nok til at lade Aagot komme i gang med uddannelse, trods 1930ernes økonomiske krise. Krisen og snart også krigsårene kom til at give mange afbrydelser i uddannelsen. Men for Aagot blev mottoet mormoderens ord: Det gælder om at lære, så man kan klare sig selv. Dette billede af den tids muligheder for en kvinde til at få en boglig, højere uddannelse er beskrevet med bred indsigt, dels gennem Aagots egne oplysninger som næsten 90-årig givet til Anne Lognvik under planlæg-

ning af bogen, men dels også støttet af interessante interviews med Aagots medstuderende og af anden baggrundsviden. Med samme varme og varieret indsigt fortsætter bogen med skildring af, hvordan Aagot markerede sig som en respekteret forsker årene igennem, fra hun i efteråret 1955 blev kontaktet af direktøren for Norsk Folkemuseum, Reidar Kjellberg. Hun trådte dermed ind i det, som skulle blive hendes opgave, at registrere og kortlægge hvad der fandtes af gamle dragter, hvordan de blev lavet og af hvem,

hvad de forskellige dele af klædningsstykket hed, og hvordan de blev brugt. Efter nogle måneder til at gennemgå de eksisterende samlinger på Norsk Folkemuseum og på Historisk Museum i Bergen gik hun i gang med feltarbejdet, som skulle blive hendes karriere og kendetærke. Straks fra starten formåede hun at trænge igennem udfordringen, når hun opsøgte beboerne i Hallingdal med spørgsmål til deres påklædning, men mødte deres afvisende svar, for deres tøj var vel ikke noget særligt. Aagot havde evnen til at få kontakt, så folk lyttede og snart forstod, at hun havde noget andet og mere, end de havde ventet. Det var denne ganske sjældne evne, der kom til at bære hendes virke. Anne Lognvik er nået ind bag den og har tegnet et tidsbillede af det tyvende århundredes kvindeliv, men også et

*Bakene hun som perler på ei snor i tillegg til ørreklær og armbånd med søllinger.*  
Foto: Privat.



nuanceret kvindeportræt af Aagot Noss. Sproget er det nynorske, som vi allerede kender godt fra Aagots egne bøger, så det bør ikke gene-

re danske læsere. Så meget bedre er vi stillet med de varierede billeder, mange af dem helt private fra slægten Noss.

Hanne Frøsig Dalgaard

#### Boganmeldelse:

Inger Lauridsen: *Kniplersker, kræmmere og kniplingshandlere - Bidrag til udviklingen i Sønderjylland gennem 400 år*. Museum Sønderjylland Kulturhistorie Tønder 2016. Indbundet i format 25×18 cm. 542 sider med s/h- og farveillustrationer. ISBN 978-87-88376-91-3. Pris 398 kr. Engelsk og tysk resumé.

Der har gennem hele 1900-tallet været gjort utallige forsøg på at skrive kniplingernes historie. Blandt de mange, som forsøgte, men ikke kom i mål, kan nævnes museumsdirektør Sigurd Schoubye, Tønder; kniplingsforsker Ebba Busch og kunsthistoriker Emil Hannover; men ikke før tidligere overinspektør ved Museum Sønderjylland Kulturhistorie Tønder Inger Lauridsen, som efter sin pensionering satte sig for at skrive tønderkniplingernes historie ved at "udarbejde en videnskabeligt baseret gennemgang af kniplingsproduktionen og -handelens historie i Danmark fra dens start i begyndelsen af 1600-tallet til handelens nedgang og opløsning i slutningen af 1800-tallet – samt at belyse kniplingshåndværkets renæssance i 1900-tallet", er det med foreliggende værk lykkedes at

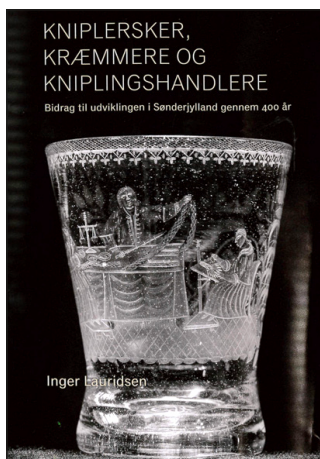
fremlægge en samlet beskrivelse af emnet.

Der indledes med en gennemgang af de europæiske kniplingstyper, der leder frem til det, vi i dag kalder tønderke kniplinger. Forfatteren beskriver derefter handelen med kniplinger, begyndende med

kniplingshandlerne, som føler sig trådt for nær af kniplingskræmmerne. De handlende mente ikke, at kræmmerne var tilstrækkeligt kvalificerede. De rettede derfor gentagne gange henvendelse til kommercekollegiet i København, magistraten i Tønder og kongen i deres disputer med krav om, at kun de, som boede i byerne (Tønder og – senere – Løgumklo-

ster) skulle have bevilling til handelen i modsætning til kræmmerne, som typisk boede på landet. Der er i årenes løb føjet mange grimme ord over hegnet i denne uenighed, og striden fandt aldrig sin afslutning, inden tiden for professionelt kniplerarbejde var ovre. Grunden til, at bølgerne gik så højt, var jo den store økonomiske betydning kniplingerne havde for Danmark i en tid, hvor statsmagten gik stærkt in for merkantilismen.

For mig var det interessant at læ-



se bogens første del, som handler om handlerne/kræmmerne, men mest spændende var det dog at læse den del, der drejer sig om kniplerskerne, som ikke havde et let liv. Skulle de leve af deres arbejde, måtte de sidde ved knipleskrinet fra tidlig morgen til sen aften. De var afhængige af den handler/kræmmer, de var "ansat" af (forstået på den måde, at de fik udleveret nøjagtigt afvejet tråd samt kniplebrev, og samme mængde færdig knipling skulle returneres). De måtte ikke bruge det udleverede mønster til at kniple for andre, og de var i mange tilfælde tvunget til at acceptere, at den handlende betalte dem mindre for kniplingen, end den oprindelige aftale var. Det var barske forhold. Det, der er mest spændende, er dog at høre om de navngivne kniplersker. Flere af dem var kendt i forvejen, men hun har fundet nyt stof om dem. Det gør altid en bog mere interessant, når den handler om "levende" mennesker.

Min fantasi blev også vækket, når Inger Lauridsen skriver om kniplingshandlernes rejser sat i sammenhæng med årstider, årstal og rejsernes længde. Hvor må de have været anstrengende og krævet et meget godt helbred. Og hvor kunne det ikke undgås, at man under læsningen sammenligner statens bureaukrati før og nu – det var ikke bedre før!

Jeg kan ikke afslutte denne anmeldelse uden at nævne et par ting, som jeg synes godt om, og som er med til at hæve bogen over gennemsnittet: Når vi taler om tønderkniplinger, tænkes der altid på kniplinger, fremstillet ved hjælp af pinde. Meget interessant er det derfor, at vi her hører om fremstillingen af

silkeblonder og vævede kniplinger, som ellers stort set kun kendes fra dokumenter, idet der ikke – mig bekendt – er bevaret nogle af delene, hvorfor vi heller ikke ved, hvordan de blev fremstillet, og hvordan de så ud. Der er i bogen derfor ingen billeder af disse. Det kunne dog være dejligt, hvis nogen af TENENs læsere har kendskab til endnu eksisterende eksemplarer og eller afbildninger heraf. Redaktionen er meget interesseret i at høre herom. Alle noter står på samme side som henvisningen i stedet for at være samlet bag i bogen. Det gør bogen så meget lettere at læse. Det er også dejligt at se, at en af kilderne til bogen er TENENs Hanne Frøsig Dalgaard og hendes bog om luksusforordningerne.

Når det er sagt har jeg dog også et par små kritikpunkter: Der kunne godt være foretaget en mere omhyggelig korrekturlæsning, især i fodnoterne er det galt. Her mangler ofte småord, især propositioner. Hvis der henvises til en anden fodnote på side ?? har man glemt at præcisere sidenummeret, der står kun "xx". På side 279 er samme persons fornavn skrevet forkert én af gangene: Anna Elsabe Andresen og på linien nedenunder Anne Elsabe Andresen. Endelig synes jeg ikke om ordvalget på side 12, hvor forfatteren omtaler Sønderjyllands "indlemmelse" i Danmark i 1920. Det hedder dog "genforening".

I min sjæl er der ikke et øjeblik tvivl om, at denne bog i fremtiden kommer til at stå som hovedværket om de tønderke kniplinger, hvorfor jeg medgiver den min varmeste anbefaling og store tak til forfatteren.

*Lis Slottved*

## *Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.*

| <i>navn</i>                | <i>adresse</i>                                   | <i>telefon / ePost</i>                            | <i>buv</i>                |
|----------------------------|--------------------------------------------------|---------------------------------------------------|---------------------------|
| Annet Laursen Skjelsager   | Dorthesvej 2<br>3520 Farum                       | 44 95 05 55<br><i>silke-annet@silke-annet.dk</i>  | formand +<br>redaktion    |
| Lone de Hemmer Egeberg     | Teglgården 66 st.th.<br>3460 Birkerød            | 45 81 05 05<br><i>debemmeregeberg@gmail.com</i>   | næstformand<br>+ kalender |
| Bent Bille                 | Søndergade 66<br>5620 Glamsbjerg                 | 64 72 15 65<br><i>bille.glamsbjerg@gmail.com</i>  | kasserer                  |
| Lis Slottved               | Hjarupvej 10<br>6200 Aabenraa                    | 74 63 03 50<br><i>slottved@dlgmail.dk</i>         | sekretær +<br>korrektur   |
| Vibeke Lilbæk              | Kollerødvej 39<br>3450 Allerød                   | 26 60 28 40<br><i>vofl3450@gmail.com</i>          | redaktion                 |
| Maj Ringgaard              | Helmsvej 37<br>2880 Bagsværd                     | 21 40 43 76<br><i>Maj.Ringgaard@natmus.dk</i>     | bestyrelse                |
| Susanne Lervad             | Lindevej 14<br>1877 Frederiksberg C              | 22 11 08 26<br><i>sl@termplus.dk</i>              | bestyrelse                |
| Susanne Rundqvist Pedersen | Rådm. Steins Allé 45, 5.tv<br>2000 Frederiksberg | 26 62 80 80<br><i>susanne.rundqvist@mail.dk</i>   | bogholder                 |
| Hanne Frøsig Dalgaard      | Bredebovej 33, 6.tv.<br>2800 Lyngby              | 45 87 55 30<br><i>hanne.dalgaard37@gmail.com</i>  | korrektur                 |
| Anni Bloch                 | Thingvalla Allé 5<br>2300 København S            | 32 59 59 77<br><i>annibloch@gmail.com</i>         | suppleant                 |
| Margit Ambeck              | Lyshøjgårdsvej 87, 1.th.<br>2500 Valby           | 36 30 61 50<br><i>m.ambeck@gmail.com</i>          | revisor                   |
| Hanne Schneller            | N. Frihavnsgade 49, 2.tv.<br>2100 København Ø    | 35 38 35 45<br><i>hanne.schneller@hotmail.com</i> | revisor-<br>suppleant     |
| Susanne Nielsen            | Grusgravvej 10<br>4660 Store Heddinge            | 56 50 11 26                                       | forklæder                 |
| Frits Lilbæk               | Kollerødvej 39<br>3450 Allerød                   | 23 92 42 85<br><i>vofl3450@icloud.com</i>         | redaktion +<br>webmaster  |

**TENENs generalforsamling planlægges at skulle foregå  
lørdag den 11. marts 2017 i Københavnsområdet.**

TENEN på internettet - [www.tenen-dk.tk](http://www.tenen-dk.tk) - tjek også  
dette bladnummers egen webside med ekstra billeder samt  
de henvisninger / links som omtales i artiklerne.

Brug TENENs digitale opslagstavle alias  
[www.facebook.com/groups/tenen.forening](https://www.facebook.com/groups/tenen.forening)  
- gruppen har nu 165 deltagere - er du med ?

Hjælp med at hverve nye medlemmer i foreningen TENEN.



## *Sagnet om kniplingen*

For lang tid siden, da Flandern regeredes af det rige burgundiske hus, levede der en forældreløs pige, som underholdt sig og sine tre små søskende ved at spinde.

Hun var forlovet med en ung mand, en billedhugger, fattig som hun selv. En dag, da de havde knælet ved et madonnabillede ved vejen og bedt om hjælp og velsignelse, lagde de mærke til, at luften omkring dem var fyldt af spindelvæv, og det hændte da, da de rejste sig op, at et lille stykke faldt ned på pigens forklæde; det dannede på forklædet et vidunderligt smukt, symmetrisk mønster, og den unge mand så en mulighed for at danne noget efter dette mønster.

Forklædet blev lagt til side og mønsteret kopieret. Den unge pige udførte derpå mønstret med fine hørtråde ved at slynge disse sammen, og således frembragtes den første knipling.

Rige damer hørte om miraklet og tragtede efter at få de fine varer, og det varede så ikke længe, før den unge pige havde penge nok til stadig at spinde og kniple dette mønster, som blev helt berømt.

Siden giftede hun sig og levede lykkeligt derefter.

*Figur med spindelvæv og kniplepige. Vinduesdetalje på destilleriet i Arenys de Mar, Katalonien. Teksten er fra Illustreret Familie Journal 1911.*